

А.Т. Абдрахманова *

Психология ғылымдарының магистрі
М.Х. Дулати атындағы Тараз өңірлік университеті
Тараз қ., Қазақстан
aigul_isafina@bk.ru

Р.К. Керимбаева

Педагогика ғылымдарының кандидаты, доцент
М.Х. Дулати атындағы Тараз өңірлік университеті
Тараз қ., Қазақстан
risti1971@mail.ru

ЖАСӨСПІРІМДЕР ҚАРЫМ-ҚАТЫНАСЫНДАҒЫ ЖАНЖАЛ МӘСЕЛЕСІ

Аңдатпа. Мақала жасөспірімдік кезеңіндегі балалардың қарым-қатынасында кездесетін әр түрлі құбылыстарға психологиялық тұрғыда теориялық талдап, эксперименттік зерттеу жасалған. Күнделікті өмірде жасөспірімдер арасында жиі кездесетін қақтығыстың себептері мен оған әсер етуші факторлар, оның тұлға дамуына, қалыптасуына тигізетін кері әсері талданады.

Эксперименттік зерттеу жұмысы барысында жасөспірімдік шақта балаларды оң қарым-қатынасқа түсіру үрдісін арнайы жетілдіруге бағытталған жұмыс арқылы дамытуға және түзетуге болатындай дәлелденген. Арнайы бағдарламаларды ұйымдастыру, оны жүзеге асыра отырып, оқу іс-әрекеті барысында жасөспірімдердің қарым-қатынас ерекшеліктерін дамытуда тиімді нәтижелерге қол жеткізуге болатынын анықталды.

Зерттеу барысында қолданылған «Шварцландердің жетістікке жету деңгейін зерттеу» тесті мен «Шешім табу жолдары» әдістемесінің нәтижелері берілді. Жасөспірімдерді зерттеу жұмысының мақсаты бірқатар анықтаушы бағытты таңдап, дамыту-түзету жұмыстарын қолданудың тиімді нәтижелеріне қол жеткізуге болатындығы дәлелденді. Жасөспірімдермен жүргізілген түзету-дамыту жұмыстары олармен тең қарым-қатынас ортану, түрлі жағдайларға түсу, одан шығу, психологиялық қақтығыс жағдаяттарын туындату сияқты ойын-жағдаятты әдістер қолданылды. Психологиялық жұмыстарды үздіксіз жүргізіп отырғанда ғана тиімді нәтижеге қол жеткізіп, жасөспірімдердің қақтығысын алдын алу, түзету мүмкіндіктері мен жолдары анықталып, ұсыныстар жасалды.

Тірек сөздерер: жасөспірімдер, қақтығыс, психологиялық қысым, қарым-қатынас, эмоция, мінез-құлық, түзету.

Кіріспе. Бүгінгі таңда психология ғылымының өзекті мәселелерінің бірі – жасөспірімдердің қарым-қатынасы. Бұл мәселе бағытында көптеген іргелі зерттеулер мен теориялық болжамдар, тәжірибелік эксперименттер жүргізілуде. Дегенмен де, қазіргі жылдам өзгермелі әлеуметтік-экономикалық жағдайда мәселе ерекше қарқын алуда. Ғалымдар бұл кезеңнің психологиялық мәселесін екі көрініске байланысты болатындығы анықталған: психофизиологиялық – жыныстық жетілу, яғни оған байланысты барлық өзгерістер және әлеуметтік – балалық шақтың аяқталып, тұлғаның ересектер әлеміне ену.

XX ғасырда психолог ғалымдар бұл кезең мәселесін әртүрлі аспектілерден зерттеді, тіпті жасөспірім әлемінде құпия ештеңе қалмады деп болжаған. Дегенмен де, қазіргі қоғамның ықпалы заман ағымына сай түрлі көріністер тауып, жастардың ортамен қарым-қатынасы мен дүниетанымдық көзқарастарын қалыптастыруда. Жасөспірімдер шындықты білуге көп жағдайда өзінің тәжірибесі арқылы әрекеттерге барады. Мұндай тәжірибелер оларға ерекше болып көрінгендіктен, тылсым құпиясы мол қоршаған ортаны тануға тырысады. Жасөспірімдер өзінің ішкі әлеміне басқалардың, әсіресе ересектердің, ата-аналардың қол сұққанын қаламайды. Олар осы кезеңде өздерінің ішкі әлемін мұқият қорғай бастайды, өздерінің ережелерін, көзқарастарын, мінез-құлқын, сырт көрінісін, киімдері мен тілін өзертуге тырысады. Осы кезеңде олардың қоршаған ортамен қарым-қатынасында түрлі қақтығыстар туындай бастайды[1].

Қазіргі уақытта жасөспірімдер арасындағы қақтығыстарды күнделікті өмірден, көшеден, мектептен кездестіріп, тіпті әлеуметтік желі мен ақпараттық құралдардан естіп, көріп жатамыз. Жасөспірімдердің мінез-

құлқындағы өзгерістер, әлеуметтік қақтығыстар, ішімдікке, нашақорлық, қоғамдық тәртіпті бұзу, бұзақылық, вандализм т.б. сияқты жағымсыз әрекеттер бар[1]. Адам өмірінде әртүрлі жанжалдар, түсінбеушіліктер, қайшылықтар болып тұрады. Көбінесе жасөспірімдердің мінез-құлықтарындағы өзгерістер қақтығыстан емес, керісінше олардың бойларындағы туа біткен мінез-құлық түрлері әсер етеді: қаскүнемдік, қорқыныш, кек алу т.б. Бұл ұйымдар қарқынды және ұзақ болса, жасөспірімдерде оның тұлға ретінде қалыптасу құрылымына әсер ететін және ойлау бағытындағы іс-әрекеттер мен сезімдердің теріс бұрмалануына әкеп соғатын өзін-өзі қорғау реакциясы туындауы мүмкін. Қорқыныштың, қаскүнемдіктің, кек алудың теріс салдары, жастардың мінез-құлқы мен ортадағы қатынастарына, отбасындағы тәрбиесіне де кері ықпал етеді[2].

Психолог ғалым С.М.Жақыпов өз еңбегінде көрсеткендей, жасөспірімдер қарым-қатынасының өзгеруі, олардың ересектермен келіспеушіліктерінен жиі туындайтын құбылыс екендігі, оны жазалау, қудаламау, керісінше қамқорлық жасау қажеттігін анықтаған. Өсе келе жасөспірімдік шақтағы бала, өзінің қателігін сезінеді, ересектермен қарым-қатынасын түзетеді және қоршаған ортаға, ата-анасына деген көзқарасын өзгертеді. Нәтижесінде жасөспірім туған-туыстары, ортасы, ересектер мен құрбы-құрдастарымен қарым-қатынас жасаудың жаңа деңгейіне көшеді, өзін-өзі дамытады, өзін-өзі түзетеді, өзін-өзі тәрбиелеп, әрекеттерін бақылап, басқара алады[3].

Бүгінгі таңдағы көкейкесті осы зерттеу мәселесімен көптеген көрнекті ғалымдар мен практик психолог ғалымдар айналысқан, Л.С.Выготский, Э.Эриксон, Ф.Ариес, А.Н.Леонтьев, олар жасөспірімдердің қақтығыстарын

болдырмаудың әдістерін ұсынған. Ғалымдардың жасаған әдістемелерімен бүгінгі күнге дейін мектеп психологтары жасөспірімдердің ата-аналары және мектеппен қарым-қатынасын нығайтуда, түзету жұмыстарында кеңінен қолдануда[4].

Ғалымдардың зерттеуінде жасөспірімдердің қақтығысының негізінде объективті және субъективті сипаттағы себептері анықталған.

Біріншіден, қазіргі қоғамның даму жағдайы күйзелістік сипатта болуы, бұл жалпы қақтығыстардың деңгейін және жасөспірімдердің қарым-қатынасына, әлеуметтік ортадағы мінез-құлқына әсерін тигізеді.

Екіншіден, жасөспірімдердің оқу үдерісіне қатынасы, білім алуға деген көзқарастары өзгереді.

Үшіншіден, жасөспірімдердің дағдарыстық кезеңі, олар үшін күйзеліс. Мұның бәрі жасөспірімдерді теріс мінез-құлыққа және айналасындағы адамдармен қақтығыстардың өсуіне итермелейді.

Бүгінгі қоғам жасөспірімдердің рухани өміріне аз қызығушылық танытады деп айтуға болады. Тұрақсыз әлеуметтік-экономикалық жағдай, жасөспірімдердің өмірінде идеалдардың болмауы, құндылықтардың өзгеруі, жағымсыз қарым-қатынас салдары[5]. Мұндай жағдайлар өз кезегінде жасөспірімдердің қоршаған ортада түрлі қақтығыстарға баруын, шиеленісті жағдайлардың туындауына әсер етеді.

Психологияда қақтығыс ұғымының көптеген анықтамалар берілген. Біз өз зерттеуімізде қақтығысты төменде көрсетілген ұғымдармен байланыстырамыз:

- психологиядағы қақтығыс әртүрлі мотивтердің қақтығысы.
- жанжал-қақтығыс, елеулі келіспеушіліктер, оның барысындағы

жағымсыз сезімдер мен тәжірибелер пайда болады.

Қақтығыстағы дәстүрлі мінез-құлық стратегиялары: қарама-қайшылық, келіссөздер, мәмілеге келу, аулақ болу, бейімделу.

Жанжалды мінез-құлықтың жаңа стратегиясы. Мәмілеге келу- екі тілек те орындалатын және бірде-біріне еш зиян келтірмейтін шешім.

Жанжал жеке тұлғаның әртүрлі деңгейлерінде қарастырылады.

- Тұлға ішілік қақтығыс сыртқы тұлға аралық қатынастарда көрінеді.

- Тұлға аралық қақтығыстар адамның эмоционалды тәжірибесімен бірге жүреді.

-Адамның ішкі қақтығыстарының мінез-құлққа әсері. Өзара әрекеттесудегі қайшылықтармен байланысты тұлға аралық қақтығыс ішкі қақтығысқа айналуы да мүмкін. Дегенмен мотивтер қақтығысы, таңдау қақтығысы және т.б. жеке топтардың қатысушылары арасында туындайтын қақтығыс топтар арасындағы басталуы мүмкін[6].

Зерттеу шарттары мен әдістері. Жасөспірімдердің қарым-қатынасындағы жанжал мәселесін зерттеуде, сауалнама, тест, бақылау, эксперимент, диагностика, талдау, әдістерін қолдандық.

Зерттеу жұмысы бірнеше кезеңнен тұрды:

1. Ұйымдастырушылық кезең: Зерттеу жұмысының жоспарын құру;
2. Материал жинау (зерттеу міндеттері, өмірбаяндық эссе тақырыбы, жазу мерзімі және т.б. туралы ақпарат). Әр баланың мінезі, сыныбы мен жынысы белгіленді;
3. Алынған өмірбаяндық жазбалардың мазмұнын талдау.

Мазмұнды талдау барысы келесідей болды: Әрбір өмірбаяндық шығармаға реттік нөмір берілді. Содан кейін эссе

мәтіні талданып, оның тақырыптық мазмұны арнайы кестеге жазылды.

Барлық өмірбаяндық жазбаларды талдағаннан кейін жазылған шығармалар мәтіні талданды. Сурет салу әдісі, сауалнама, тест, бақылау әдістері де қолданды.

Зерттеу нәтижелері.

Эксперименттік зерттеу жұмысына қатысқан жасөспірімдерге «Шварцландердің жетістікке жету деңгейін зерттеу» тесті мен «Шешім табу жолдары» әдісі өткізілді. Берілген зерттеу әдістемелерінің көрсеткіштері «жоғары», «орташа», «төмен» деңгейлерінде қарастырылды.

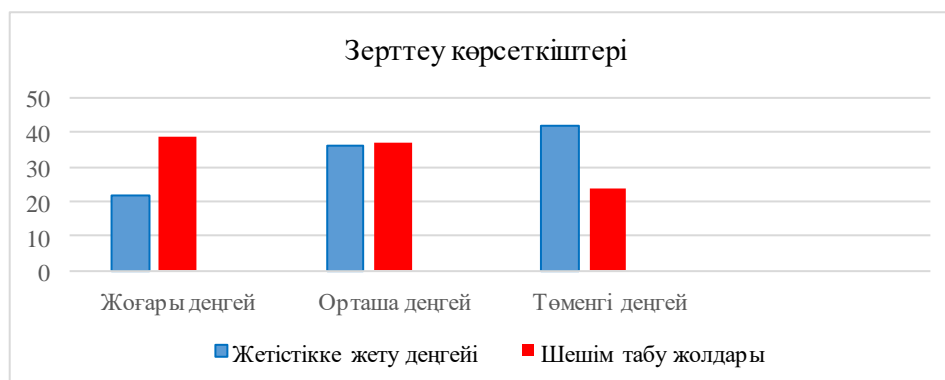
Зерттеу жұмысының эксперименттік зерттеулерін пайыздық көрсеткіште төменде көрсетілген 1-кесте арқылы беріп отырмыз.

Кесте 1.

«Шварцландердің жетістікке жету деңгейін зерттеу» тесті бойынша нәтиже көрсеткіштері

Деңгей	Шварцландердің жетістікке жету деңгейін зерттеу	Шешім табу жолдары
Жоғары	22%	39 %
Орташа	36 %	37 %
Төмен	42 %	24 %

Тест нәтижесіне талдау жасауда, жетістікке жету деңгейінде жасөспірімдердің берген жауаптары бойынша 22% жоғары. Ал, шешім табу жолдары бойынша керісінше, жоғары 39% пайызды көрсеткен. Жасөспірімдер ойлаған мақсаттары мен жоспарларына шешім таба алуы жағынан қиындық көрмейді, ал жетістікке жету үшін көп еңбек қажет екенін түсінеді. Оны біз 42% төменгі деңгейді көрсеткеннен байқап отырмыз. Зерттеу жұмысының салыстырмалы көрсеткішін төменгі 1-суретте көрсетілді.

1-сурет. Зерттеу көрсеткіштері

Алынған зерттеуді қорытындысы бойынша жасөспірімдердің жетістікке жету үшін, шешім жолдарын таба білу керек екенін, оның маңыздылығы анықталды. Мысалы:

Жасөспірімдердің ішкі жан-дүниесі, өмірге деген көзқарастары, мақсат-

міндеттері психологиялық тұрғыда анықталды;

өздерінің жеке-дара ой-пікірлерінің болуын, оны білдіре білуге, сонымен бірге шешім қабылдай білуге әр адамның құқығы бар екенін түсінуі;

әрбір іс-әрекеттерінің, қарым-қатынасы кезінде дұрыс сөйлей білу,

ойды жүйелі және жағымды жеткізу жолдары;

жасөспірімдердің өз ойларын ашық, турасынанан, толық жеткізе алуы;

құрдастарымен қарым-қатынас барысында өз даралықтары мен ерекшеліктерін ұмытпауы;

түрлі шиеленісті мәселе болған жағдайда төзімділік, сабырлық таныту;

басқа адамдардың ой-пікірлерімен санасып, көңіл қойып тыңдай алу.

Зерттеу нәтижелерін талқылау.

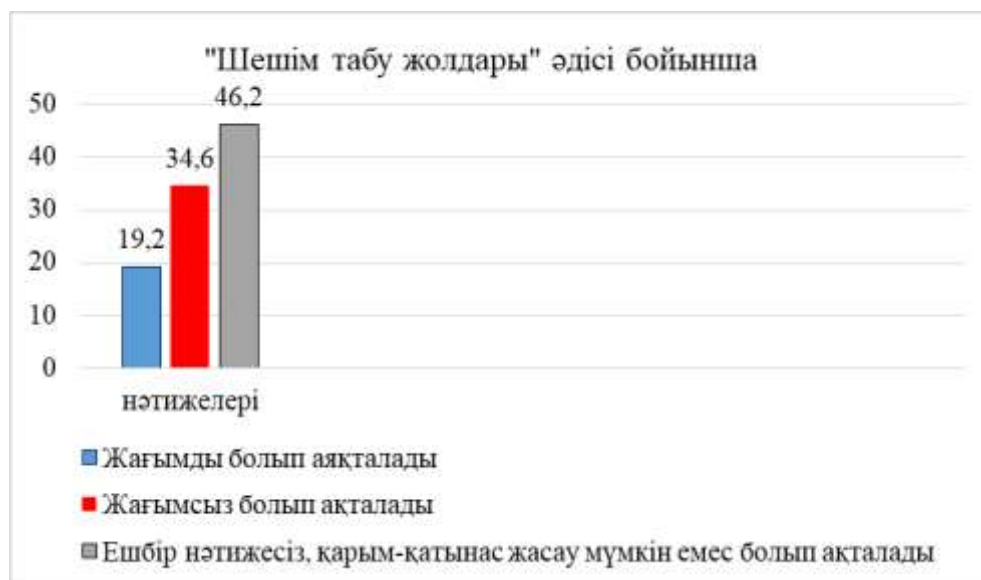
Келесі кезеңде балалар тәжірибелік тапсырманы орындады. Құрбыларының арасында жанжал болған жағдайда, оны қалай шешетіндіктері сұралды. Жауаптар тек үш бағытта болды:

1. Жағымды болып аяқталады;
2. Жағымсыз болып аяқталады;
3. Ешбір нәтижесіз, құрдастарымен қарым-қатынас жасау мүмкін емес болып аяқталады.

Балалармен мұндай жұмыс жүргізуді жөн көргеніміз – олар жанжалдың адам өмірінде қаншалықты маңызды жағымсыз орын алатындығын түсіндіру. Осыдан кейін біз жасөспірімдермен негізгі үш бағыт бойынша жұмыс жүргізіп, төменгі кестелерде көрсеткіштерін ұсындық.

Кесте 2.
«Шешім табу жолдары» әдісінің көрсеткіштері

Жағымды болып аяқталады	Жағымсыз болып аяқталады	Ешбір нәтижесіз, қарым-қатынас жасау мүмкін емес болып аяқталады
5 – 19,2%	9 – 34,6%	12 – 46,2%

2-сурет.

«Шешім табу жолдары» әдісі бойынша көрсеткіштер

Эксперимент кезінде жұмысты үш бағытта қорытындыладық. Біз жасөспірімдердің әлеуметтік ортамен қарым-қатынасында, өздерін қойған орындарына қарай өзін-өзі бағалауын анықтадық. Жасөспірімдермен жүргізілген сауалнама бойынша қойған мақсатымыз, жасөспірімдердің кез-келген қақтығыстағы қарым-қатынасқа әсерін бағалау.

Сондай-ақ зерттеу барысында жанжалды жағдайдың жағымдылығын талқылау жаттығулары қарастырылды және ондағы қиындықтар анықталды. «Жасөспірімдермен ересектер арасындағы қақтығысты қалай шешуге болады» тақырыбында әлеуметтік сауалнама жүргіздік, біздің мақсатымыз — бұл мәселе бойынша олардың пікірлерін басқалардың пікірлерімен салыстыру болды.

Қорытынды. Жасөспірімдік кезең тұлға дамуындағы ең қиын, өзіндік ерекшеліктермен анықталатын күрделі кезең болып табылатындығын ескере отырып, қарым-қатынастың оң немесе теріс бағыттарын талдау. Тұлғааралық қатынастардың баланың қалыптасуы мен дамуына әсерін талдай отырып, қол жеткізу мақсатында бірқатар жаттығулар мен міндеттерді шешетін әдістемелер қолданылды, зерттеу жүргізілді.

Әсіресе жұмыс барысында жасөспірімдермен «Шешім табу жолдары» әдісін жүргізгенде, нәтижелік көрсеткіштері бізді таң қалдырды. Балалардың ой-пікірлері бойынша қақтығыстың қандайда түрі болмасын, оны жағымды етіп шешуге болатындығы туралы ойларын білдіруі бізді ерекше қуантты. Алайда, олар осы пікірлерін өмірде іс жүзінде қолдана алады ма?, өздеріне, іс-әрекеттеріне жауап бере алар ма? - деген сұрақтар да туындады. Балалардың берген жауаптарымен сұхбаттасу әдісі барысында, олармен

жүргізілген түзету-дамыту жұмыстары бойынша елеулі нәтиже алғанымыз, дегенмен де жұмысты әрі қарай жалғастыру қажеттігіне көз жеткіздік.

Осы алынған эксперименттік зерттеу жұмысының болжамын дәлелдеу мақсатында бірнеше әдістерді пайдалана отырып төмендегідей мәліметтерді жинақтадық:

1. Жасөспірімдердің қоршаған ортаға, ол ортамен байланыстарына, ортадағы өз орындарына деген өзіндік бағасы анықталды;

2. Сауалнама жүргізу арқылы жасөспірімдердің қақтығыстық қарым-қатынасқа тигізетін әсерін талдау мүмкіндіктері бағаланды;

3. Жаттығу-пікірталас арқылы балалардың жанжал жағдайының жағымды және жағымсыз жақтарын анықтау мүмкіндіктері бағаланды;

4. «Жасөспірімдер арасында жанжал жағдайы қалай шешіледі?» тақырыбында әлеуметтік сауалнама жұмысы арқылы, олардың осы мәселеге деген пікірлерін басқалардың пікірлерімен салыстырдық.

Дегенмен де, зерттеу барысында жасөспірімдер арасындағы қарым-қатынас күрделі мәселелерге толы екендігіне көз жеткіздік. Зерттеу жұмысының нәтижелері бойынша келесі шарттар дәлелденгенін мәлімдейміз:

1. Жасөспірімдердің өзін-өзі бағалауы жоғары және орташа, бұл бағалау деңгейі тұрақсыз екенін атап өткен жөн, өйткені ол әртүрлі әсерлердің нәтижесінде төменнен көтеріліп, жоғарыдан төмендеуі әбден мүмкін. Мысалы, ол әртүрлі жағдайларға байланысты, әсіресе ересектер тарапынан мадақтау, қолдау көрсету, олардың жетістіктерін бағалау және т.б./;

2. Жасөспірімдер жанжалды жағдайлардың қоршаған ортамен тікелей байланысты екендігін, оның

адамдардың сезіміне қандай бір жағымсыз әсер қалдыратындығын түсінді;

3. Жасөспірімдер жанжалды жағдайдан кейін де жағымды қарым-қатынас орнатуға, достасып кету оң тәжірибе бере алатына көз жеткізді;

4. Жасөспірімдердің басым көпшілігі жанжалды жағдай қандай да бір нәтижелі түрде аяқталмайды деп санайды, яғни қақтығыстан кейін ымыраға келе алмайтындығы анықталды.

Біздің зерттеу жұмысымыздың нәтижесі жасөспірімдердің жанжалды жағдайларын бірқатар сәйкестендіріп отыру, жағымды қарым-қатынасты дамыту және түзету жұмыстары арқылы ғана қол жеткізуге болатындығын анықтады. Сондай жағдайда ғана біз сәтті нәтижеге қол жеткіземіз, егер бұл жұмыс үздіксіз болса, онда жасөспірімдердің жанжалға тап болған кезде оң және тиімді шешім қабылдауға үйрету мүмкіндігін көрдік.

Түзету-дамыту жұмысы барысында біз жасөспірімдермен бірге түрлі жағдайлардан шығу жоларын, психологиялық жағдаяттар шешуді үйрендік. Тәжірибелік бірлескен іс-әрекет барысында жасөспірімдердің үлкен жетістіктерге жетуге көмектескенін, олардың ойларын, бір-бірінің ойларымен салыстыру мүмкіндіктерін, тұлғаны ынталандыратын мотивациялық ойды қалыптастру жолдарын анықтадық.

Зерттеу жұмысын қорытындылай келе, біз жасөспірімдік кезең тұлғаның

дамуындағы өте күрделі өтпелі кезең екенін, ал балалық шақтан ересек өмірге көшу, дене, психологиялық, моральдық және әлеуметтік дамудың барлық аспектілерінің негізгі белгілерін анықтадық.

Құрдастарымен қарым-қатынасты, олармен әлеуметтік қарым-қатынас тәсілдерін, мінез-құлық пен іс-әрекеттің маңызы болатын моральдық-этикалық нормалардың мазмұнын қайта құру нәтижесіне қол жеткіздік. Жасөспірімнің ересек адамнан айырмашылығы тек ересектермен қарым-қатынастың әртүрлі екендігінде ғана емес, сонымен бірге оның биологиялық тұрғыдан кең дамығандығында екенін дәлелдедік.

Баланың дене және психологиялық дамуына сипаттама берілгенде, жеткіншектің бойы мен дене салмағы өсуі ер балада он үш жастан басталып, он бес жаста аяқталатынын, кейде он жеті жасқа дейін жалғасатынын, ал қыз балаларда бойдың өсуі екі жыл ерте басталып, аяқталатыны теориялық сипаттамада көрсетілген.

Осы кезеңдегі тұлғаның физиологиялық дамуы да, жасөспірімдердің қоршаған ортамен қарым-қатынасына әсер ететіндігі теориялық және тәжірибеде анықталып, түрлі қақтығыстардың алдын алуға болатындығына көз жеткіздік.

Әдебиеттер тізімі

1. Андреева, Т.В. Семейная психология [Текст] / Т.В. Андреева. – СПб. Речь, 2004. – 244с.
2. Турдалиева, Ш.Т. Қарым-қатынас тұлғаны әлеуметтендірудің тиімді құралы [Мәтін]: монография / Ш.Т. Турдалиева – Тараз: М.Х. Дулати ат.ТарМУ, 2019. - 211б.
3. Жакыпов, С.М. Жалпы психологияға кіріспе [Мәтін]: оқу құралы / жауапты ред. С.М. Жакыпов. –Алматы: Қазақ университеті, 2007. - 230 б.

4. Жакыпов С.М. Білім беру жүйесінде қолданылатын психодиагностикалық тесттер [Мәтін] / С.М. Жакыпов, Ф. Бизақова - Алматы, 2006. – 247 б.
5. Мұсаева, С.А. Жас ерекшелік педагогикасы [Мәтін]: оқулық / С.А. Мұсаева, Т. Бегалиев. - Астана, 2006. – 128 б.
6. Шнейдер, Л.Б. Психология семейных отношений [Текст]: учебное пособие для вузов. 2-е изд. – М.: Академический Проект; Екатеринбург: Деловая книга, 2006, — 768 с.

Материал 16.12.23 күні редакцияға түсті.

А.Т. Абдрахманова*, Р.К. Керимбаева

Таразский региональный университет им. М.Х. Дулати, г.Тараз, Казахстан

ПРОБЛЕМА КОНФЛИКТА В ПОДРОСТКОВЫХ ОТНОШЕНИЯХ

Аннотация. Статья посвящена теоретическому анализу, экспериментальному изучению различных явлений, встречающихся в общении в подростковом возрасте. Анализируются причины и факторы, влияющие на конфликт, который чаще всего встречается у подростков в повседневной жизни, его негативное влияние на развитие, формирование личности.

В ходе практической работы доказано, что процесс позитивного общения детей в подростковом возрасте можно развивать и корректировать с помощью работы, направленной на специальное практическое совершенствование. Доказано, что организация специальных программ, осуществляя их, позволяет достичь эффективных результатов в развитии особенностей общения подростков в процессе учебной деятельности. В ходе исследования были представлены результаты теста «исследование уровня успешности Шварцландера» «методы пути поиска решений». Цель исследовательской работы доказала, что можно выбрать ряд определяющих направлений и добиться эффективного результата применения развивающе-коррекционной работы. При непрерывном проведении работ были выявлены пути выхода подростков из конфликтной ситуации. В ходе коррекционно-развивающей работа с подростками применялись такие игровые и ситуативные методы, как общение с ними на равных, попадание в различные ситуации, выход из них, возникновение психологических конфликтных ситуаций. Только при непрерывном проведении психологической работы были выявлены возможности и пути профилактики, коррекции подросткового конфликта, выработаны рекомендации, достигнуты эффективные результаты.

Ключевые слова: подростки, конфликт, психологическое давление, общение, эмоции, поведение, коррекция.

A.T. Abdrakhmanova*, R.K.Kerimbayeva

Taraz Regional University named after M.Kh. Dulati, Taraz, Kazakhstan

THE PROBLEM OF CONFLICT IN TEENAGE RELATIONSHIPS

Abstract. The article is devoted to the theoretical analysis and experimental study of various phenomena encountered in communication in adolescence. The causes and factors influencing the conflict, which is most often found in adolescents in everyday life, its negative impact on development and personality formation are analyzed.

In the course of practical work, it has been proved that the process of positive communication of children in adolescence can be developed and adjusted through work aimed at special practical improvement. It is proved that the organization of special programs, by implementing them, allows you to achieve effective results in the development of communication characteristics of adolescents in the process of educational activities. In the course of the study, the results of the test "Schwarzlander success rate study" "methods of finding solutions" were presented. The purpose of the research work proved that it is possible to choose a number of defining directions and achieve an effective result of the application of developmental and correctional work. During the continuous work, the ways out of the conflict situation for teenagers were identified. In the course of correctional and developmental work with adolescents, such game and situational methods as communicating with them on equal terms, getting into various situations, getting out of them, and the emergence of psychological conflict situations were used. It was only with continuous psychological work that the possibilities and ways of prevention and correction of adolescent conflict were identified, recommendations were developed, and effective results were achieved.

Keywords: teenagers, conflict, psychological pressure, communication, emotions, behavior, correction.

Мақалаға сілтеме: *Абдрахманова, А.Т. Жасөспірімдер қарым-қатынасындағы жанжал мәселесі [Мәтін] / А.Т. Абдрахманова, Р.К. Керимбаева // Dulaty University Хабаршысы. – 2024. - №3. – Б.214-222*
<https://doi.org/10.55956/WVWD5860>